

ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ БРАУНЕР

ДО 130-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Олександр Браунер, на думку його сучасників, був людиною незвичайною: працюючи банківським службовцем, займався зоологією і палеонтологією. Замість того, щоб їздити на закордонні курорти, організувати великі прийоми, як це, звичайно, робили люди його кола, він всі свої заробітки витрачав на книги. Він не знав відбою від студентів, хоч і не був професійним ученим. Листувався з видатними науковцями Європи, мав одну з кращих бібліотек на Україні. «Браунера, — згадував професор О. Н. Криштофович, — неможливо було уявити у вигляді напівбожка, який сидить у своєму кабінеті і фільтрує відвідувачів через секретарів, що так часто проробляють люди мікроскопічного калібру. Дома чи навіть у банку студента-натураліста до нього пускали без доповіді».

Народився Олександр Олександрович Браунер 25 січня 1857 року у Сімферополі у збіднілій дворянській сім'ї. Батько його був офіцером. Через два роки сім'я Браунерів переїхала на хутір Костянтинодар'івку біля Одеси. Тут Олександр вперше познайомився з дикою природою і назавжди полюбив її. Закінчивши гімназію, він не задумуючись вступає на природниче відділення фізико-математичного факультету Одеського університету. Олександр дуже високо шанував О. О. Ковалевського та І. І. Мєнчикова, у яких йому пощастило вчитися.

У 1881 році Браунер закінчує університет і захищає кандидатську дисертацію «Про чорнозем». Йому пророкували блискучу кар'єру, але життя змусило Олександра Олександровича бути 30 років осторонь від університету.

У 1882 році Браунер вступає статистом до Херсонської земської управи. У Херсоні він знайомиться з Й. К. Пачоським, у майбутньому видатним ботаніком. Браунера зацікавила проблема обміління рік. Вже тоді вона стояла досить гостро, особливо в південних степових районах. Браунер детально досліджує степові річки, балки, навіть найменші безіменні байраки. Результатом цієї копіткої роботи був висновок, який дістав офіційне визнання лише через десятки років: «Ріки міліють через розорювання прибережної цілини, яка губкою тримає воду».

Браунер також займається проблемою рибоводства у Дністрі та його лиманах. Він робить висновок, що оберігати треба перш за все рибу маломірну, яка ще не досягла статевої зрілості, рекомендує земству цілий ряд заходів по збереженню і примноженню рибних багатств. «Зауваження з приводу проекту правил риболовства у північно-західній частині Чорноморського басейну», — так називається його праця, що вийшла в Кишиневі у 1910 році.

На початку 90-х років минулого століття Браунер стає на шлях боротьби за ідею, яка здавалась тоді безглуздою. Коли всього було ще вдалось, важко було зрозуміти, що природні багатства не невичерпні, що їх треба оберігати. Завдво до того, як академік І. П. Бородин та професор Г. А. Кожевников започаткували в Росії природоохоронний рух, у 1898 році Браунер пише свої перші праці на цю тему: «Про охорону птахів, корисних у сільському господарстві» та «Про охорону ссавців і птахів, корисних у сільському господарстві». Він вивчає тваринництво і археологію, палеонтологію і громадянське право, обирається членом багатьох відомих наукових товариств: Новоросійського і Кримського товариств природодослідників, Кавказького гірничого клубу, Російського ентомологічного товариства.

Жовтнева революція кинула Браунера в самий вир наукового життя півдня Росії. Він — один із засновників Одеського сільськогосподарського інституту, 12 років очолює його правління. Одночасно викладає в університеті, куди запрошений на посаду професора зоології. У 1923 році учений приїздить в Асканію-Нову: його запросили туди заступником директора по науці. Зранений і спустошений бандами всесвітньовідомий заповідник мав жалюгідний вигляд. Майже наполовину було знищено уні-

кальний ботанічний сад, пограбовано зоопарк, згорів музей і бібліотека, зруйновано багато будівель. Однак найстрашніша небезпека тільки насувалась: асканійську цілину хотіли розорати. Надто вже ласим видався цей шматок заповідного степу якомусь не в міру заповзятому господарнику. І все ж Браунеру разом з ученими-природоохоронцями В. Г. Аверінім, В. І. Талєвим та іншими вдалося відстояти Асканію. Відстояти і відродити.

У той час було створено єдиний природоохоронний орган — Центральний комітет по охороні пам'яток природи при Головнауці УРСР. Комітет мав чотири відділення: Київське, Харківське, Дніпропетровське, Одеське. Керувати Одеською крайовою інспектурою по охороні природи призначили Браунера. Знову поїздки «за два моря» — відвідання азовських і чорноморських заповідників, виступи серед мисливців, створення нових заказників. Саме в цей час друкуються більшість його праць по охороні природи, хоча ученому було вже під сімдесят.

У журналі «Український мисливець та рибалка» виходить серія його матеріалів «Про охорону природи», гострі публікації на захист Асканії. В «Южной охоте» — замітки про заповідну справу в Росії. Газета «Соціалістична Молдавія» свій перший природоохоронний матеріал опублікувала 2 вересня 1932 року. Називався він «Створити в Молдавії заповідники». Автор — професор Браунер. Він пропонував заповідати скелясті береги Дністра, придністровські плавні, де водилося безліч птахів, створити в Молдавії комітет по охороні природи.

Здавалося, роки не можуть взяти свого над старим професором. Він, як і раніше,

бадьорий і повний енергії. На I Всеросійському з'їзді природоохоронців його доповідь було визнано однією з найцікавіших.

Проводить Браунер і велику виховну роботу серед студентів. Він постійно пропагує думку, що майбутнє охорони природи в руках звичайного шкільного вчителя. Від того, друга чи «підкорювача» природи він ростить, залежать наші з нею стосунки. Ця настанова залишається актуальною і нині.

Половину свого життя Браунер провів в експедиціях.

На 5 травня 1941 року було намічено свято — вшанування шестидесятиріччя наукової діяльності професора Браунера. Від учених, громадських і державних діячів звідусіль надходили поздоровлення. І саме в цей день Олександра Олександровича не стало.

На нашу думку, щоб увінчати пам'ять видатного вченого і природоохоронця О. О. Браунера, треба встановити меморіальні дошки в Одеському університеті та сільськогосподарському інституті, де він працював.

В. БОРЕЙКО,
інструктор Президії республіканської
ради Українського товариства
охорони природи.

В. ГРИЩЕНКО,
учитель Пилипівської середньої
школи Фастівського району
Київської області.

